

ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.923:159.98

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6>

Лавринюк Оксана

здобувачка магістерського рівня вищої освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Кириченко Віктор

доктор психологічних наук, доцент,

професор кафедри соціальної та практичної психології

Житомирського державного університету імені Івана Франка

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ

Анотація. У статті наведено та проаналізовано сучасні теорії мотивації до навчальної діяльності здобувачів вищої професійної освіти. Описано класифікацію основних факторів мотивації навчально-професійної діяльності здобувачів освіти вищих навчальних закладів, які містять особистісні, педагогічні, професійні та соціально-психологічні фактори. Визначено поділ мотивації до професійної діяльності за структурно-рівневим принципом, та встановлені мотиваційні впливи, які формують у майбутніх фахівців готовність до практичної діяльності. Основний сучасний погляд на мотивацію базується на теорії самоефективності, яка зосереджена на переконанні людини у тому, що він або вона здатні виконати завдання або впоратися з ним. Встановлено, що основним завданням в освітньому процесі є не лише висока професійна підготовка здобувачів освіти, а й цілісний розвиток особистості – особистості з активною життєвою позицією, здатної до самовизначення, саморозвитку, свідомої професійної діяльності та саморегуляції. На характер мотивів до навчальної діяльності здобувачів освіти значно впливає мотивація (як внутрішня так і зовнішня), спрямованість, осмисленість, задоволення процесом та чіткі цілі. Успішність студентів обумовлюється багатьма чинниками, зокрема природними здібностями та розвитком мотивації до навчання. Відомо, що існує досить складна система взаємозв'язків, яка за певних умов впливає на весь компенсаторний механізм особистості. Завдяки такій діяльності недостатня кількість здібностей компенсується розвитком мотивації, внаслідок чого можуть досягатися досить високі результати у навчанні студента.

Правильне виявлення професійних мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому. Відношення до обраної професійної діяльності, мотиви її вибору є надзвичайно важливими чинниками, що зумовлюють успішність професійного навчання та опанування професійними навичками в цілому. Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності - одна із основних у психології.

Ключові слова: мотивація, мотиви, навчальна діяльність, професійне спрямування, цінності.

Lavryniuk Oksana

Master Student

of Zhytomyr Ivan Franko State University

Kyrychenko Viktor

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor,

Professor of the Department of Social and Practical Psychology

of Zhytomyr Ivan Franko State University

MOTIVATION FOR LEARNING ACTIVITIES: AN ANALYSIS OF MODERN THEORIES

Abstract. The article presents and analyzes modern theories of motivation for learning activities of higher education students. The classification of the main factors of motivation for the educational and professional

activity of higher education students, which include personal, pedagogical, professional and socio-psychological factors, is described. The division of motivation for professional activity according to the structural-level principle is determined, and the motivational influences that form the readiness of future specialists for practical activity are established. The main modern view of motivation is based on the theory of self-efficacy, which focuses on convincing a person that he or she is able to complete a task or cope with it. It has been established that the main task in the educational process is not only high professional training of students, but also the holistic development of the individual - a person with an active life position, capable of self-determination, self-development, conscious professional activity and self-regulation. The nature of the motives for students' learning activities is significantly influenced by motivation (both internal and external), focus, meaningfulness, satisfaction with the process, and clear goals. Student success is determined by many factors, including natural abilities and the development of motivation to learn. It is known that there is a rather complex system of interrelationships that, under certain conditions, affects the entire compensatory mechanism of the individual. Thanks to such activities, the lack of abilities is compensated by the development of motivation, which can lead to quite high results in student learning. Correct identification of professional motives, interests, and aptitudes is an important predictor of future career satisfaction. Attitude to the chosen professional activity, motives for its choice are extremely important factors that determine the success of professional training and mastering professional skills in general. The problem of motivation and motives of behavior and activity is one of the main ones in psychology.

Keywords: motivation, motives, educational activity, professional orientation, values.

Вступ. На сучасному етапі становлення розвитку професійної освіти основною метою є підготовка висококваліфікованих фахівців, які здатні ефективно вирішувати професійні завдання та сприяти розвитку відповідної галузі в Україні. Досягнення високих показників знань тісно пов'язане з бажанням освоєння професії, що базується на системі мотивів. Тому саме під час навчання важливо створити умови, які сприятимуть бажанню здобувачів до якісного засвоєння теоретичних та практичних навичок обраної спеціальності, та надалі успішно впроваджувати отримані знання у своїй професійній діяльності.

Проблема професійної мотивації наразі набуває особливого значення. Адже у кризові періоди виникають нові мотиви, ціннісні орієнтації, потреби та інтереси, а на їхній основі перебудовуються якості особистості та основні моменти взаємодії індивіда та суспільства. Актуальність дослідження особливостей мотивації професійної діяльності повинна враховувати низку обставин. Насамперед необхідно враховувати, що мотивація до професійної діяльності здобувачів освіти ґрунтується на цікавості до обраної професії ще до вступу у ЗВО. Затим зазвичай вона трансформується у професійні інтереси та мотиви і значно впливає на світогляд та систему цінностей суб'єкта. Правильне діагностування професійних мотивів, інтересів і схильностей з високою ймовірністю забезпечить задоволеність професією у майбутньому. Відношення до обраної професійної діяльності, мотиви професійного вибору є значущими чинниками, що детермінують успішність професійного навчання та опанування професійними навичками в цілому. Проблема мотивів

поведінки та мотивації діяльності – одна з основних у психології.

Метою статті є аналіз сучасних теорій навчально-професійної мотивації здобувачів освіти у вищих навчальних закладах.

Особливості мотивації до професійної діяльності є актуальною складною проблемою для формування теоретичних і практичних питань у діяльності вищої професійної освіти. В Україні питання мотивації та професійної самореалізації вивчали Л.І. Божович, Т.О. Гальцева, В.М. Дружинін, В.В. Кириченко, В.І. Ковальов, С.О. Микитюк, Г.В. Пирог; питання навчальних і професійних мотивів висвітлено у працях Н.В. Комусова, Н. Пейсахова, М.Г. Рогова; вивченням ціннісних орієнтацій займались Б.Г. Ананьєв, М. Рокіч, В.А. Ядов; у працях Е.М. Іванов, В.Т. Лісовський, А.І. Гебос, А.Ю. Панасюк висвітлено питання професійної спрямованості; визначення готовності здобувачів освіти до професійної діяльності описано у публікаціях С.М. Ільїна, О.В. Айгістова. Ці дослідження відіграють значущу роль при встановленні методологічного обґрунтування вивчення проблеми розвитку особливостей мотивації до професійної діяльності здобувачами освіти.

Виклад основного матеріалу. Концепція мотивації являє собою гіпотетичну конструкцію, яка використовується для опису внутрішніх і/або зовнішніх сил, що викликають ініціацію, спрямованість, інтенсивність і наполегливість поведінки [1]. Це має вирішальне значення для навчання та створює продуктивність у багатьох особистих і професійних діях [2].

Мотивація – це сукупність факторів, що визначають дії та поведінку індивіда для досягнення

мети або виконання діяльності [3]. Це сукупність усіх причин, усвідомлених чи ні, колективних та індивідуальних, які спонукають індивіда діяти у колективі. Це один із викликів управлінської функції. Мотивація дає сміливість визначити себе, досягти та шукати новий досвід. Це дозволить відкрити для себе все те, що не можна побачити зі своєї «зони комфорту». Самомотивація є найкращою мотивацією, однак мотивувати можуть інші речі (однолітки, родичі, релігія тощо). Коли справа доходить до самомотивації, відчувається гордість, яка випромінює потужну енергію, щоб досягати того, що хочеться [4]. З іншого боку, збудження є нормальним фізіологічним процесом, який контролюється гальмівною системою [5].

Отже, мотивація є чинником дії. Точніше кажучи, це сукупність факторів, які викликають активність, спрямовують її на досягнення цілей і підтримують активність до досягнення цілей. Саме мотивація є основним чинником формування компетентності у здобувачів освіти, що визначає коло повноважень будь-якої особи, є показником володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Мотивація пов'язана з когнітивними процесами, оскільки її мета – збудити бажання вчитися у контексті навчальної діяльності, яка найчастіше нав'язується, та дозволити захопити увагу здобувача освіти, зацікавити його, щоби дозволити йому включитися у діяльність. Потім це дозволяє суб'єкту прийняти поведінку, яка спонукатиме його активно брати участь у завданні та наполегливо виконувати його [2].

Теорія самовизначення описана Е. Десі та Р. Райаном 1985 року [6] та пізніше уточнена у кількох публікаціях [4]. Вона, як і теорія самодетермінації, описує важелі мотивації, що спонукають суб'єкта займатися певною діяльністю. В цій теорії стверджується, що всі люди повсякчас прагнуть розвиватися, щоби підвищити свій потенціал, бути здатними долати нові виклики та відкривати нові перспективи. Така поведінка індивідів зумовлена задоволенням трьох типів фундаментальних психологічних потреб:

- потреба у компетентності, яка відбиває те, що суб'єкт відчуває, коли ефективно діє з довколишніми, контролюючи елементи, які призводять до успіху завдання, та повністю мобілізуючи свої здібності;
- потреба в автономії, яка стосується факту почуття як джерела власної поведінки та дій без зовнішньої чи внутрішньої протилежності;
- потреба у соціальній приналежності, що пов'язана з відчуттям єдності, фактом відчуття

зв'язку з іншими, увагою до інших і, навпаки, з відчуттям об'єкта своєї уваги, але також і з відчуттям частини колективу [7].

Відповідно до цієї теорії, щоби сприяти мотивації та відданості здобувача освіти та заохочувати його до наполегливості, необхідно створювати та впроваджувати робочі ситуації, які сприяють автономії та підтримують почуття компетентності та соціальної приналежності, щоби пробудити у здобувачах освіти самовизначеність. Мотивація, яка спонукає їх брати участь в університетських заходах спонтанно та за вибором.

У працях цих авторів основні форми мотивації об'єднані у три групи, які розрізняються за ступенем самодетермінації, тобто ступенем, до якого діяльність виконується, вільно погоджуючись на неї та з почуттям внутрішньої узгодженості, у згоді із собою: зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, демотивація.

Мотивація стає внутрішньою, коли індивід добровільно та спонтанно бере участь у діяльності, не очікуючи жодної винагороди, за єдиний інтерес, який здобувач освіти знаходить у своїй діяльності, тобто задоволення, яке діяльність йому приносить. Тому така мотивація повністю самовизначена та вважається найуспішнішою формою. З іншого боку, це скомпрометовано в контексті, коли здобувач освіти відчуває, що його контролює зовнішній елемент (викладач, батьки, відчуття, що не має іншого вибору, крім як виконувати конкретну роботу) неефективний. Здобувач освіти, який бере участь у написанні тексту, тому що йому подобається писати та хоче розповісти історію, таким чином демонструє внутрішню мотивацію.

Внутрішня мотивація близька до концепції «поток», яка зустрічається, наприклад, в іграх. Це оптимальний досвід занурення у діяльність, яку називають аутотелічною, оскільки вона не має іншої мети, окрім самої реалізації. Проводячи діяльність, здобувач освіти повністю залучається до процесу та дозволяє себе захопити, навіть не усвідомлюючи цього, і його досягнення не коштують йому найменших зусиль.

Зовнішня мотивація походить від зовнішнього чи внутрішнього тиску, який спонукає до досягнення завдання: тиск із боку викладача, батьків, хороша оцінка, винагорода, потреба у визнанні, страх покарання, почуття провини тощо. У цьому випадку здобувач освіти виконує дію, тому що вона нав'язана або тому, що він має відповідальність і нав'язує її собі. Він робить це з наміром отримати наслідок, який не має відношення до самої дії.

Демотивація відповідає повній відсутності мотивації з різних причин (часто відчуття втрати контролю, факту думки, що виконання діяльності нічого не змінить у відчутному стані справ) або залучення до завдання, не знаючи чому і не розуміючи, що отримати від цієї діяльності. В останньому випадку здобувач освіти не бачить жодного зв'язку між своїми діями та результатами, які він отримує, і це призводить до втрати інтересу та відсторонення від діяльності.

Теорія Десі та Райана не протиставляє внутрішню та зовнішню мотивацію. Вона пропонує їх континуум у формі ієрархічної класифікації, відповідно до ступеня самовизначення, який вони припускають [6].

Теорія самовизначення є основою багатьох сучасних досліджень на тему автономної або обмеженої мотивації та активності здобувачів освіти. Важливі для викладачів концепції дозволяють, наприклад, точно розрізнити мотивацію здобувачів освіти та не розглядати однаково мотивацію здобувача, який ходить до закладу освіти лише тому, що його змушують це робити батьки, і здобувача, який йде туди через усвідомлення, що це важливо для його майбутнього (і тому накладає на себе внутрішні обмеження). Отже, найбільш самостійні форми мотивації мають найбільш позитивні когнітивні та поведінкові наслідки для здобувачів освіти з точки зору виконання завдання. Таким чином, їх врахування може зробити можливою адаптацію педагогічних підходів, відповідно до мотиваційних профілів здобувачів освіти, щоби сприяти їхньому навчанням.

Назagal мотивація становить собою всі фактори, які визначають дії та поведінку індивіда під час виконання діяльності або досягнення мети. У своїй роботі «*Мотивація в шкільному контексті*» Р. Віо пропонує визначення, адаптоване до студентського контексту, та визначає його як «динамічний стан, який бере свій початок в уявленнях здобувача про себе та своє оточення, та який спонукає вибирати діяльність, займатися нею та наполегливо виконувати її для досягнення мети» [8].

Це визначення дає змогу виокремити кілька елементів із самого початку. По-перше, концепція динамічного стану вказує на той факт, що мотивація здобувача освіти не є постійною та залежить від багатьох факторів, які постійно рекомбінуються, відповідно до різних елементів, специфічних для самого завдання (характер діяльності, різноманітність, можливість виконувати її самостійно або в групі), але також самого здобувача

освіти (його душевний стан під час виконання завдання у зв'язку з його досвідом та оточенням, позитивний спогад, пов'язаний із діяльністю, оскільки завдання такого ж характеру буде успішно виконано раніше). По-друге, мотивація породжує дії у довгостроковій перспективі: важливо, щоби здобувач освіти розпочав виконувати завдання, але також щоби зберігав свою відданість протягом тривалого часу, щоби досягти того, що викладач прагне через створення завдань: виконання навчальної мети.

Г. Ескрива-Буллі, Д. Тессье та П. Сарразіна [9] наголошують на важливості мотиваційного клімату, створеного викладачем, який повинен підтримувати три основні потреби компетентності, автономії та соціальної близькості. Саме від їхнього задоволення залежить формування автономної мотивації у здобувача освіти. Цей аспект спонукає до необхідного врахування факторів, які зумовлюють задоволення цих потреб (або навпаки їх фрустрацію).

Низка авторів зазначає, що мотивація до професійної діяльності є надзвичайно актуальним питанням у психології. Оскільки як результат, так і процес опанування знаннями та навичками певною мірою залежать від залученості до навчання, зацікавленості здобувачів [10].

Деякі автори стверджують, що мотивація професійної діяльності – це сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які скеровують особистість до цілеспрямованої професійної діяльності, метою якої є досягнення визначених завдань та цілей [11]. При цьому мотиви до професійної діяльності диктуються усвідомленням об'єктів і предметів діяльності (отримання освітнього ступеня, самопізнання, самореалізації, реалізації бажань у плані професії). Для задоволення цих потреб, необхідно виконати низку освітніх завдань. Як наслідок, це скеровує індивіда до глибшого усвідомлення професійного вибору [12].

Інші вчені пропонують поділяти мотивацію до професійної діяльності за структурно-рівневим принципом на п'ять основних рівнів професійної мотивації: перший – метасистемний (особистісний), другий – системний (організація мотиваційної діяльності як певної системи), третій – субсистемний (мотиваційні підсистеми), четвертий – компонентний (окремі мотиви), п'ятий – елементний (окремі складові мотивів) [2; 10].

На підставі аналізу науково-психологічних джерел, вирішено дослідити мотивацію здобувачів освіти у контексті їхніх дій. Взаємодія мотиву та цінностей спричинює певні дії, надалі така

взаємодія набуває скоординованого та цілісного характеру або, навпаки, відповідного потребам індивіда. Позаяк питання про мотиви виникають лишень у незрозумілих ситуаціях і лише за умови відсутності вибору, то у цьому випадку значущості набуває ціннісний характер. Тобто пошук складових взаємодії мотивації професійної діяльності здобувача освіти та ціннісного характеру таких дій.

Опрацювавши праці багатьох науковців [2; 10; 12; 13; 14; 15] ми поділили методи мотивації на декілька груп, методів стимулювання та мотивації навчальної професійної діяльності, які впливають на активізацію внутрішньої мотивації (таблиця 1).

Успішність здобувачів освіти обумовлюється багатьма чинниками, зокрема природними здібностями та розвитком мотивації до навчання. Відомо, що існує досить складна система взаємозв'язків, яка за певних умов впливає на весь компенсаторний механізм особистості.

Завдяки такій діяльності недостатня кількість здібностей компенсується розвитком мотивації, внаслідок чого можуть досягатися високі результати у навчанні здобувачів.

У процесі виконання діяльності перед суб'єтом постає вибір: спрямувати дії та вчинки не лише до предмета своєї діяльності, а й до речових факторів (реальних умов), при цьому враховується рівень моралі особи, з уже визначеними зразками моральності свідомості. Відповідно до ситуацій вибору, індивід продовжує усвідомлювати свою відповідальність за вчинки, внаслідок чого він пов'язує поведінку із соціальним характером. Усвідомлення цінностей, які сформувалися в особистості та становлять частину її свідомості, та забезпечують стійку позицію людини, яка спрямована на виваженість її інтересів. Виходячи з цього, можна стверджувати, що мотивація діяльності в ситуаціях вибору обумовлюється цінністю моральних орієнтацій, на які безпосередньо впливає соціальна сторона мотиваційного процесу.

Таблиця 1

Методи мотивації

№	Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності	Прийоми
1.	Метод емоційного стимулювання у поєднанні із пізнавальними інтересами здобувачів освіти	прийоми зацікавлення, здивування: – наведення цікавих прикладів; – цікаві аналогії; – створення ситуації новизни; – інформування про сучасні наукові дослідження.
2.	Проблемно-пошуковий метод	створення проблемної ситуації (порівняння навчальних об'єктів, виділення суттєвих ознак, групування, класифікація, узагальнення, визначення протиріч тощо); – «мозкова атака»; – виконання дослідницьких, прикладних, творчих, інформаційних проєктів.
3.	Методи, які стимулюють пізнавальні запитання у здобувачів освіти	– незакінчені завдання, тексти, які спонукають здобувачів освіти ставити запитання або шукати правильних шляхів виконання практичних завдань; – запитання спрямовані на отримання додаткової інформації.
4.	Методи, що стимулюють ініціативу	– самостійне творче складання завдання; – самостійне складання завдань за аналогією на новому змісті; – прийом спільного з викладачем пошуку вирішення проблеми.
5.	Метод опори на життєвий досвід	використання у навчальному процесі життєвого досвіду здобувачів освіти (фактів, явищ, які вони спостерігали у житті, навколишньому середовищі або в яких самі брали участь).
6.	Створення відчуття успіху у навчанні	відчуття успіху у навчанні зміцнює самовпевненість, пробуджує почуття гідності, бажання вчитися. – створення умов, за яких студент, виконуючи навчальне завдання, несподівано для себе доходить висновку, який розкриває раніше йому невідомі можливості; – використання спеціальних прийомів індивідуально-особистісної підтримки: – «Навмисна помилка», «Допоможи мені», пробуджує почуття гідності (знайшов помилку викладача).
7.	Диспут	базується на обміні думками між здобувачами освіти, викладачами і здобувачами, що вчить їх мислити самостійно, сприяє розвитку аналітичних навичок.

Розподіл методик за видами мотивації

Види мотивації	Методики		
	Б. Басса	Н. Рейнвальд	О. Потьомкіної
базова	спрямованість на себе	працелюбність	установка на егоїзм, гроші
пізнавальна	спрямованість на оточення	допитливість, естетизм	процес і свобода
соціальна	спрямованість на колектив	колективізм	альтруїзм і влада
професійно-результативна	спрямованість на справу	організованість	результат і праця

При вивченні мотивації низка вчених [2] виділяють чотири види дослідження мотиваційної діяльності (табл. 2).

Отже, основним завданням в освітньому процесі є не лише висока професійна підготовка здобувачів освіти, а й цілісний розвиток суб'єкта – особистості з активною життєвою позицією, здатної до самовизначення, саморозвитку, свідомої професійної діяльності та саморегуляції. На характер мотивів до навчальної діяльності здобувачів освіти значно впливає мотивація (як внутрішня, так і зовнішня), спрямованість, осмисленість, задоволення процесом та чіткі цілі.

Висновок. Сучасний погляд на мотивацію базується на теорії самоефективності, яка зосе-

реджена на переконанні індивіда у власній здатності виконати завдання або впоратися з ним. Висока самоефективність впливає на вибір здобувачами освіти завдань, їхню наполегливість у виконанні завдань і стійкість перед ризиком невдач. Це допомагає запобігти навченій безпорадності, сприйняттю повної відсутності контролю над майстерністю чи успіхом. Викладачі можуть заохочувати віру у високу самоефективність, надаючи здобувачам освіти досвід майстерності та можливість побачити досвід майстерності інших, пропонуючи своєчасні повідомлення, переконуючи їх у здатності до успіху, та інтерпретуючи емоційні реакції здобувачів освіти на успіх, невдачу і стрес.

Список використаних джерел

- Rôle de l'autodétermination et des aptitudes scolaires dans la prediction des absences scolaires et l'intention de décrocher / Blanchard C., Pelletier L., Otis N., Sharp E. *Revue des sciences de l'éducation*, 2004. Vol. 30 № 1. P. 105–123. doi.org/10.7202/011772ar
- Іллін Є. П. Мотивація і мотиви. Серія: (Сходи психології). Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2013. 512 с.
- Кириченко В. В. Формування картини світу особистості у сучасному інформаційному суспільстві : дис.... доктора психол. наук : 19.00.01 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2021. 44 с.
- Deci E. L., Rya R. M. *Handbook of Self-Determination Research*. University of Rochester Press. New York : Rochester, 2002.
- Кириченко В. В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 110 с.
- Deci L. E., Ryan R. M. *Intrinsic Motivation and Self-determination in Human Behavior*. New York, London : Plenum Press, 1985.
- Sarrazin P., Pelletier L., Deci, Ryan R. Nourrir une motivation autonome et des conséquences positives dans différents milieux de vie : les apports de la théorie de l'autodétermination. 2011. https://www.researchgate.net/publication/256089059_Nourrir_une_motivation_autonome_et_des_consequences_positives_dans_differeents_milieux_de_vie_les_apports_de_lat_heorie_de_l'autodetermination
- Vio R. Terms of respect for stimulating students' motivation. <http://elbassair.net/downloads/tarbawaiyate/G10/05.pdf>
- Escriva-Boulley G., Tessier D., Sarrazin, P. L'engagement de l'élève en EPS, la motivation autodéterminée : https://cardie.web.ac-grenoble.fr/sites/default/files/media-fichiers/2018-09/Escriva-boulley_Tessier_%26_Sarrazin-2018-Engagement%20et%20motivation.pdf
- Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навчальний посібник. Харків, 2011. 40 с.
- Микитюк С. О., Микитюк С. С. Мотивація початкової діяльності як ресурс освітнього процесу. Збірник наукових праць Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2021. № 76, Т.2. С. 121–126.
- Петренко В.В., Василенко О.М. Професійна спрямованість та чинники, що впливають на вибір професії студентами закладів вищої освіти. Актуальні питання соціальної роботи: надбання, проблеми, перспективи: збірник наукових праць студентів та викладачів. Хмельницький, 2020. Вип. 1. С. 90-93.
- Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с.
- Karsenti T: 32 stratégies pour agir sur la motivation scolaires des jeunes : <http://www.karsenti.ca/32aqisep.pdf>
- Viau R. *La motivation en contexte scolaire / 2e édition*. De Boeck, 2015.